

Proloog

Algiers, Algerije
21 maart 1962

Het was midden op de middag op de Place du Gouvernement in het centrum van Algiers. De grote kathedraal Saint Philippe vormde een indrukwekkende barrière die de steil omhooglopende, smalle straten van de Kasbah scheidde van dit plein vol bomen, waar het wemelde van de mensen die boodschappen deden, muntthee dronken op een terras of er in een zorgeloze, uitbundige stemming zomaar wat rondliepen. Er heerste die zonnige middag een gevoel van vrede en veiligheid onder de moslims van Algiers. Twee dagen geleden was de wapenstilstand van kracht geworden, waardoor er een eind was gekomen aan de ruim zeven jaar durende oorlog waarin Algerije zijn onafhankelijkheid van Frankrijk had bevochten.

Je kon je nu weer in het openbaar vertonen, je ontspannen, hoop hebben. Hussein was ergens in een hoekje op het plein met twee van zijn vrienden aan het knikkeren. Ze lachten vol zelfvertrouwen en trots vanwege de overwinning voor Algerije. De mensenmenigte op het plein bestond praktisch geheel uit Arabieren. *Geen enkele pied-noir heeft zich vandaag buiten in de zonneschijn gewaagd*, bedacht Hussein met grimmige voldoening. Zij hadden toch ook geen reden om feest te vieren? Ali voorspelde dat ze Algerije in groten getale zouden verlaten, voordat het land op twee juli officieel onafhankelijk werd. Dat vond Hussein prima. Die smerige Fransen met hun koloniale optreden konden ze maar beter kwijt dan rijk zijn.

Toch wilde hij nog graag die vrouw, Anne-Marie, vinden om Ali's woede te temperen. *Ali Boudani*, dacht Hussein bij zichzelf, *is een man die aan niets anders meer kan denken dan aan wraak nemen*. Algerije was binnenkort onafhankelijk. Was dat niet voldoende? Het ene moment

was Ali dolblij, het volgende moment verachtte hij zichzelf erom en verzonk hij in somber gepeins. Hij had zijn doelen nog niet verwezenlijkt. Misschien, heel misschien kon Hussein die vrouw en haar *harki*-vriend met zijn krullende haar nog ergens ontdekken, zodat die verraders voorgoed het zwijgen kon worden opgelegd.

Er heerste een vrolijke, lawaaierige, weldadige drukte op het plein. Dit was het Algiers dat Hussein kende en waarvan hij hield. Die zeven jaar oorlog hadden hem beroofd van zijn jeugd. Veertien jaar was hij nu en hij had meer gewelddadigheden gezien dan menig soldaat. Diep vanbinnen verlangde hij naar vrede. Geen oorlog meer, geen haat meer.

Hussein keek even naar de lucht omdat hij een geluid hoorde dat deed denken aan het overvliegen van een vliegtuig of misschien aan de lancering van een raket. Opeens verstarde hij. Als aan de grond genageld stond hij in de schaduw van een gebouw, terwijl hij boven zich eerst één en toen nog een lichtflits zag en daarop midden op de Place du Gouvernement telkens de verschrikkelijke dreun van een explosie volgde. Hij had het idee dat daar voor zijn neus, boven op de felle vlammen, puin van de straat, stoelen van de terrassen en lichamen dansten. Heel even deed het oorverdovende lawaai van de explosies de kreten die overal op het plein opklonken, verstommen. Hussein knipperde met zijn ogen, schudde met zijn hoofd en besefte toen dat hijzelf het ook uitschreeuwde; uit zijn mond kwam een luid, angstig, hees gejammer.

Met de paniek op hun gezicht klemde de mensen in de menigte zich aan elkaar vast en zochten luid schreeuwend bescherming door in de richting van de gebouwen te stormen; sommigen vluchtten in de richting van de kathedraal. Midden op het plein lagen dode en verminkte mensen; boven het kabaal van door elkaar heen schreeuwende stemmen uit klonk een schrille kreet van ondraaglijke pijn. Even durfde niemand uit zijn schuilplaats tevoorschijn te komen. Hussein zag de angst in hun ogen. *Stel dat er nog meer bommen ontploffen?*

Toen golfde de menigte opeens naar voren om de gewonden te hulp te schieten. Arabische FLN-terroristen werkten waarschijnlijk voor de eerste keer in Algiers' bloedige geschiedenis samen met de Franse politie. Hussein zag het allemaal aan. Een verminkte oude

vrouw die onder het bloed zat, zakte tegen de stenen van een gebouw in elkaar. Drie mannen lagen dood op straat. Het lommerrijke plein, dat er vijf minuten geleden nog zo vredig bij had gelegen, leek nu op een slagveld. Hussein sloot zijn ogen om het bloed, het gekreun, de verschrikkingen buiten te sluiten. Opeens keerde hij zich om, braakte en sloeg toen op de vlucht.

Het was een leugen! Voor Algerije was vrede niet weggelegd! Het was helemaal geen vrede. Al verder omhoog, langs de wirwar van in lagen opgetrokken, vervallen gebouwen van de Kasbah rende Hussein, totdat hij het ene vertrek dat diende als Ali's kantoor binnen strompelde.

'Ali! Place du Gouvernement! Ontploffing!' Hij stikte bijna in de woorden en hapte naar adem; zijn longen brandden.

Ali knikte en stond op; zijn magere, gespierde lichaam torende hoog boven de jongen uit. Er galmden reeds kreten van woede en verontwaardiging door de Kasbah. Ali stapte de straat op, waar jongemannen hun gewitte winkeltjes uit stroomden.

Andere leden van het FLN hielden al mensen tegen, soms met geweld.

'Nog niet! Ren niet je dood tegemoet. Daar zit de OAS op te wachten. Blijf op je post. Het is hun laatste poging om Algerije terug te krijgen. Het zal niets uithalen. Verlies niet je *sang-froid*. We moeten verstandig zijn. We moeten op alles voorbereid zijn.'

Ali greep Hussein bij de schouders. 'Het is nog niet voorbij. Je hebt geen afkeer van bloedvergieten, jongen?'

Hussein staaarde hem aan en schudde zijn hoofd, maar wist al die tijd dat de angst in zijn ogen ermee in tegenspraak was.

'Ga dan maar, en kom me vertellen wat je hebt gezien. Ga naar Bab-el-Oued en wacht af. Neem het allemaal in je op. We moeten er straks klaar voor zijn.'

Hussein keerde zich om en maakte dat hij wegkwam via een smalle steeg. De tranen liepen hem over de wangen. Vrede, daar hunkerde hij naar. Naar een moment van vrede. Dan kon hij spelen zoals hij als zevenjarige had gedaan, toen oorlog nog slechts een handvol plastic speelgoedsoldaten op de vloer van zijn kamer was geweest.

I

Marseille, Frankrijk
maart 1962

David Hoffmann stond bij het Bassin de Joliette in Marseille, waar de veerboten uit Algerije aanmeerden. Te midden van de reusachtige veerboten, *paquebots* en stoomschepen kreeg hij een betrekkelijk kleine, zwart-witte zeilboot in het oog, die de *Capitaine* heette. De kinderen waren inmiddels van boord gegaan en een grijzende, oude Fransman, Jacques, wachtte tot hij kon terugkeren naar Algerije voor wat, naar hij hoopte, een van zijn laatste reizen daarnaartoe zou zijn.

David keek ontsteld toe terwijl gezinnen met hun grote en kleine koffers de boten verlieten. Zowel de volwassenen als de kinderen hadden een verwarde, verdrietige en hulpeloze uitdrukking op hun gezicht. David schudde zijn hoofd. Eén klein weeshuis in het zuiden van Frankrijk bood onderdak aan kinderen van de *pied-noirs* en *harki's*, en dat was niet meer dan een druppel op een gloeiende plaat. Dit waren Franse staatsburgers, maar waar konden ze heen? Wilde Frankrijk deze mensen opnemen? David wist dat dit niet het geval was.

Hij stapte onopvallend aan boord van de *Capitaine* en begroette Jacques met een handdruk.

‘*Bonjour,*’ antwoordde de ruige zeeman ernstig. ‘Weet u zeker dat u nu nog terug wilt daarnaartoe? Vreselijk belabberde situatie. Ontzettend belabberd. En het wordt nog erger. Stukken erger.’ Hij keek David strak aan, als iemand die de wreedheden van een oorlog al had meegemaakt.

‘Ja. Ik moet wel, het kan niet anders.’

Jacques sloeg zijn ogen neer en schuifelde ongemakkelijk heen en weer. ‘Ik kan niet nog een keer teruggaan, *monsieur* Hoffmann. Het is te gevaarlijk. *Punaise!* Ik kan nergens meer mijn boot afmeren.’

De veerboten nemen alle ruimte in beslag. Die *pied-noirs* nemen met duizenden tegelijk de benen, en dat met een hogere snelheid dan de vlagen van de mistral wanneer die door het Rhônedal waait. Het spijt me voor u. Maar als u er echt zo zeker van bent dat u moet terugkeren, tja, dan raad ik u aan een van die veerboten te nemen. Ik garandeer u dat die boten volledig onbezet zullen zijn, omdat niemand mee teruggaat naar Algerije. Stap maar aan boord van zo'n boot, als u wilt. Daarop bent u veiliger dan bij mij aan boord, *monsieur Hoffmann*. Veel veiliger.'

Fronsend overdacht David wat de zeeman had gezegd en toen haalde hij zijn schouders op. 'Ik heb er begrip voor, Jacques. Bedankt voor al je hulp. In Castelnau zijn heel wat kinderen te vinden die je dankbaar zijn.' De twee mannen schudden elkaar de hand.

'*Bonne chance, monsieur Hoffmann*. En wees voorzichtig. Stapelgek zijn ze nu in dat land. Stapelgek.'

David stond aan dek van een kolossale, lege veerboot; zijn lange gedaante tekende zich donker af tegen de avondhemel. Jacques had gelijk gehad. Niemand ging nu nog terug naar Algerije. Er stond een stevige wind boven zee. Zijn donkere haar waaide naar achteren, zijn ogen waren halfgesloten vanwege de wind, en zijn jasje kwam bol te staan doordat het werd gevuld met lucht. David greep met zijn ongedeerde hand de reling vast; zijn andere schouder en arm zaten in het verband en waren weggestopt in zijn leren jasje.

De witgekuifde golven verhieven zich hemelhoog en wel duizend sterren knipoogden terug, alsof ze flirtten met het water. De zee-lucht rook fris en sterk. Even wenste hij dat Gabriella dicht naast hem stond, maar hij zette die gedachte meteen weer uit zijn hoofd.

Hij zou vierentwintig uur in eenzaamheid doorbrengen voordat hij een chaotische wereld binnenstapte, en hij wilde deze ene nacht niet verspillen. Het tafereel voor zijn ogen deed hem denken aan een avond op het strand, een maand geleden. De nacht van zijn overgave, noemde hij het in gedachten. Zijn overgave aan de God van Gabriella.

Het leed geen twijfel dat er bij hem vanbinnen iets was veranderd. Hij had een indrukwekkend, emotioneel moment beleefd. Hij had

werkelijk het gevoel gehad dat hem vergeving was geschonken, en er was de laatste tijd te vaak sprake geweest van een bepaalde samenloop van omstandigheden om zelfs op basis van verstandelijke argumenten te ontkennen dat God kennelijk wist wat er zich in zijn leven afspeelde. Gabriella sprak van de macht, Gods macht in het leven van een mens. Hij was vijftientig en toch was hij op de een of andere manier herboren. Een ander mens. Met een weer zuiver geweten. En er was Iemand bij Hem. Voor het eerst van zijn leven was David niet eenzaam. En hij vermoedde dat hij nu nooit meer van deze God afkwam, al zou hij dat nog zo graag willen.

Uit zijn geheugen kwamen woorden van de psalmist bovendrijven. Hij sloot zijn ogen en zag voor zich hoe zijn moeder naast hem neerknielde, terwijl ze zijn hand vasthield en zijn zusje Greta aan de andere kant dicht tegen haar aan kroop. Mama liet in de ijsskoude nacht op een fluistertoon een psalm horen, terwijl David en Greta met angst in hun ogen toekeken.

Het gekreun van anderen, dicht om hen heen in de vochtige, stinkende slaapbarakken van dat dodenkamp, werd een moment vergeten wanneer mama fluisterde: *‘Waar kan ik Uw Geest ontgaan, waar Uw aangezicht ontvluchten? ... Zei ik: Ja, duisternis zal mij opslokken! – dan is de nacht een licht om mij heen. Zelfs de duisternis maakt het voor U niet duister, maar de nacht licht op als de dag, de duisternis is als het licht.’*

David sprak de woorden nu geluidloos uit, terwijl hij het zeewater tegen de zijkant van de boot kabbelde. Hij herinnerde zich opeens de warmte die hij zo naast zijn moeder en zusje had ervaren. Het was als een wazig beeld in zijn geheugen achtergebleven. Zijn moeder had zich over hem heen gebogen en hem op het voorhoofd gekust, waarna hij in slaap was gevallen. Dat was de laatste keer dat ze hem gekust had, want met de volgende ochtend brak haar sterfdag aan. Maar terwijl hij naar de zee stond te kijken, herbeleefde David niet de schietpartij. Hij hield vast aan de kus en aan de belofte van de psalm.

‘Dus U hebt me eigenlijk nooit losgelaten, is het wel?’ zei hij hardop, en onmiddellijk werd hem door de gedachte aan de absolute alwetendheid van God het zwijgen opgelegd. Een God Die elk

mens persoonlijk kent. Die om hem geeft. Die hem opzoekt, waarheen hij ook gaat.

‘U bent nog groter dan ik verwachtte. Daar ben ik blij om. En ik ben ook blij dat ik U niet kan begrijpen. Maar ik zal wel proberen U te begrijpen, en ik zal me verzetten tegen wat onbegrijpelijk is. Dat ligt in mijn aard. Soms, God, wou ik dat ik bij U vandaan kon lopen om de dingen te doen zoals ik ze zelf wil doen. Dat zal ik ook proberen te doen. Ik neem aan dat ik maar het beste vanaf het begin eerlijk tegen U kan zijn, als deze relatie tot in eeuwigheid gaat duren. Ik heb het al zo lang allemaal zelf moeten uitzoeken.’

Hij zweeg even en keek op naar de eindeloze hemel. ‘Maar vanavond vraag ik U me te helpen, alstublieft. Ik geef het niet graag toe, maar ik ben bang. Help me erachter te komen hoe ik U kan horen. Ik heb nu al zo lang alleen maar naar mezelf geluisterd. Amen.’

De wind blies door zijn haar en de zilte lucht beet in zijn gezicht. Hij proefde het zout ook. Hij sloot zijn ogen en stond zichzelf toe nog een uithoek van zijn geheugen te ontsluiten. Een jong gezin zat te lachen. Een peuter keek op van haar bord met een gezicht dat ze vol taart had gesmeerd. En hoog boven haar kustte haar sterke vader zijn stralende vrouw en lachte hartelijk. Toen klopte hij zijn zoonkje op de rug en zei: ‘Dat zusje van je is me d’r een, m’n jongen.’ De ogen van de vader vernauwden zich tot spleetjes en hij zei alleen tegen de jongen: ‘Ik moet een paar dagen op reis, maar ik maak me geen zorgen. Jij bent nu een grote jongen. Jij neemt de zorg voor je moeder en zusje van me over, goed?’ Het kind knikte en het beeld voor zijn ogen vertroebelde.

In het ogenblik dat hij zich dit tafereel herinnerde, had David vertrouwen en liefde gelezen in de ogen van zijn vader. Ooit was dat daarin aanwezig geweest. Ooit, voordat zijn vader hen aan hun lot had overgelaten en op Davids smalle schouder een te zware last had gelegd door hem de rol van de man in huis toe te bedelen.

Een windvlaag kreeg even vat op de boot en op datzelfde moment voelde David kracht door zijn lichaam stromen. Hij had er geen verklaring voor. Lange tijd staaarde hij het duister in. ‘Zelfs de duisternis is voor U niet duister,’ fluisterde hij, waarna hij zich omkeerde en naar zijn hut liep.

Beneden op straat hoorde Anne-Marie kogels afketsen terwijl ze van achter het raam naar Moustafa Bouhenni keek. Die nam haastig een jongeman mee het flatgebouw in. Anne-Marie voelde haar hartslag versnellen. Ze kwam snel overeind en hinkte naar de spiegel die aan de afbladderende muur hing. Ze voelde zich even verschrikkelijk wanhopig toen haar spiegelbeeld haar aanstaarde. Haar donkere haar hing er slap bij en had geen glans meer. Haar ogen waren diep weggezonden in de oogkassen en haar jukbeenderen tekenden zich veel te scherp af. Ze zag bleek en haar huid was gelig van kleur. Aantrekkelijk was ze absoluut niet meer en ze wendde zich snel af.

Een dikke grijze trui van Marcus Cirou, in wiens appartement ze verbleef, hing als een aardappelzak om haar magere lijf, maar ze voelde zich volkomen naakt. David Hoffmann stond op het punt weer haar leven binnen te stappen en zij was er niet klaar voor. Ze wist eigenlijk niet goed of ze er klaar voor wilde zijn. Haar hart behoorde Moustafa toe. Wanneer ze met hem samen was, vond ze het niet erg om ziek te zijn of er slordig bij te lopen. Aan zijn ogen kon ze zien dat hij van haar hield. Maar David! Haar geliefde toen ze nog maar tieners waren. Ze had hem zo lang niet gezien.

Ze was opeens bang. Hij zette zijn leven op het spel en verspilde zijn tijd om haar te helpen. Waarom? Zou hij boos zijn wanneer hij zag wat er van haar geworden was? Een meelijwekkende, verlepte bloem...

De deur zwaaide open en David Hoffmann vulde de opening volledig. Anne-Marie slikte moeizaam en keek hem aan. Zijn één meter zevenentachtig lange lijf was zo uitgedijd, dat hij er in alle opzichten uitzag als de volwassen man die hij was. In zijn donkere ogen lag een zachtere blik dan zij zich herinnerde, en de tederheid die ze erin zag, joeg haar nog meer angst aan. Zijn stugge, donkere haar was op een gedistingeerde manier achterovergekamd, maar één pluk viel naar voren over zijn voorhoofd. Een zwartleren jasje was om zijn schouders geslagen. Hij bukte om een koffer op de grond te zetten. Toen zag ze dat de andere arm in het verband zat. Hij kwam weer omhoog, maar deed geen stap naar voren, zodat het leek alsof hij wachtte totdat zij hem daarvoor toestemming gaf. Zijn mond fluissterde geluidloos: 'Anne-Marie.'

Lieve help, wat was hij een knappe man geworden. Ze slikte en deed haar best voet bij stuk te houden door niet te doen wat ze eigenlijk wilde doen: naar hem toe hollen om zich te laten omarmen. Ze dwong zichzelf ertoe niet terug te denken aan die laatste omhelzing, zeven jaar geleden – Ophélie kreeg al vorm in haar schoot, ook al was het nog maar in een pril stadium – toen hij haar vaarwel had gekust.

David schraapte zijn keel en onderbrak daarmee haar gedachtegang.

‘Anne-Marie.’ Hij zei het bijna eerbiedig en toen kwam hij op haar af, langzaam ook al had hij lange benen. Hij stak een hand uit en raakte haar broze hand aan. Ze kon hem niet aankijken. Zijn hand streelde haar gezicht. ‘Lieve Anne-Marie,’ zei hij, en ze hoorde in zijn stem het verdriet, de zucht van spijt, de gekweldheid om wat haar was aangedaan.

Ze beet op haar lip en sloot haar ogen, maar ze kon niet voorkomen dat de tranen omlaag biggelden. Ze duwde haar hoofd tegen zijn borst, liet zich door zijn sterke arm omsluiten en snikte het uit. Het was een hysterische kreet als van een doodsbang kind dat eindelijk is gered en nu haar vader in de armen valt.

In gedachten trokken aan Anne-Marie de jaren van verschrikkingen en dood voorbij, moordpartijen en vluchten om in leven te blijven, de jaren na haar gelukkigste momenten met David samen. Was hij maar... hadden ze maar... De vragen van een heel leven zag ze in een flits aan zich voorbijdrijven, tot de tranen vrijelijk over haar wangen omlaag liepen. Van het kleine beetje energie dat ze had, was niets meer over. En ook al had ze geen woord uitgebracht, ze had het gevoel dat David heel goed had begrepen wat er allemaal door haar heen ging.

David wist niet hoe hij om moest gaan met de gevoelens die bij hem kwamen bovendrijven, terwijl hij Anne-Marie in zijn armen hield. Het was alsof hij een vrolijk spel had gespeeld in zijn beperkte universiteitswereld, terwijl deze jonge vrouw een ware hel doorstond. Hij had er echt niet van geweten. Het was hem aan zijn hart gegaan, maar dat nam niet weg... Zelfs de operatie in Frankrijk, met alle

bijkomende risico's, kon niet vergeleken worden met wat Anne-Marie naar zijn idee had moeten doorstaan; echt menselijk lijden. Schuldgevoelens drukten zwaar op zijn schouders en legden hem aan strakker banden dan de mitella waarin zijn arm rustte. Een ongezonde, pijnlijke woede welde op in zijn hart, terwijl hij deze vrouw vasthield die niet meer was dan een dor twijgje, afgevallen van een tak.

God, vergeef me, bad hij, terwijl Anne-Maries tranen zijn blouse natmaakten. *God vergeef me. Ik had geen flauw idee.* Ze leek meer op een bejaarde grootmoeder dan op een vierentwintigjarige vrouw. Een bejaarde grootmoeder of een ondervoed kind. Aan medelijden had ze geen behoefte, daarvan was David overtuigd, maar hij werd door medelijden overweldigd. Een vluchtige gedachte schoot door hem heen. *Had hij maar... was ze maar met hem mee teruggegaan naar Amerika. Dan zou Ophélie geboren zijn en hadden ze het op de een of andere manier wel gered. Hadden ze maar...*

En daarna het woedende *waarom. Waarom?* Waarom was het leven zo ongrijpbaar en kwellend?

Hij deed een stap bij Anne-Marie vandaan, en liet zijn gezonde arm langs zijn lichaam vallen. Zijn gezicht vertrok, omdat er een brandende pijn door zijn schouder schoot.

‘Ben je gewond?’ fluisterde Anne-Marie, en ze raakte zijn verbonden arm aan.

‘Het stelt niets voor,’ antwoordde hij onbeholpen.

Er viel een stilte die hen overmande.

Anne-Marie veegde met de mouw van haar trui haar tranen weg. Ze snuffte. ‘Neem me niet kwalijk.’ Ze haalde een hand door haar haar.

‘Kunnen we er misschien even bij gaan zitten?’

‘Ja, natuurlijk.’ Anne-Marie wierp hem een zwakke glimlach toe. ‘Neem me niet kwalijk. Ik vrees dat ik, dat ik... Ik ben zo blij je te zien, David. Bedankt dat je gekomen bent. Zo slecht als nu is het hier nog niet geweest.’ Ze zuchtte diep, en het scheelde zo te zien niet veel of ze zakte aan zijn voeten in elkaar.

David greep haar bij de arm en nam haar mee de kamer uit. ‘Moustafa zit in de keuken op ons te wachten, geloof ik.’

‘O, ja. Moustafa.’ Anne-Marie bloosde. ‘Ja, je zult wel erg moe zijn na je reis. Wacht, dan zet ik een kop muntthee voor je. Je herinnert je de muntthee toch nog wel?’ Ze keek hem aan en hij zag dat ze bezig was herinneringen op te halen. Algerije zeven jaar geleden. Algerije een heel leven later.

Het was donker in de kleine keuken toen ze er binnenkwamen. Moustafa stond met zijn rug naar hen toe en was al bezig thee te zetten. Hij keerde zich om en groette hen met een sombere blik in zijn ogen. David hielp Anne-Marie naar haar stoel, terwijl Moustafa een blad met daarop een pot dampende thee op de tafel zette. Hij liet zijn hand op Anne-Maries rug rusten en nam David argwanend op.

‘Wanneer ben je van plan te vertrekken?’

‘Zeg jij het maar, Moustafa. Zodra je het kunt regelen.’

Anne-Marie keek opeens op. ‘Vertel me wat over Ophélie. Hoe is het met haar?’

David ontspande zich en glimlachte. ‘Het gaat prima met haar. Het is een prachtig, blij kind dat haar moeder erg mist.’ Hij voelde in zijn zak. ‘Dit heeft ze me voor je meegegeven.’ Hij stak haar de tekening van de regenboog toe, waarop in het schoolse schrift van een zesjarige *Ik houd van je, mama* was geschreven.

Anne-Maries ogen vulden zich met tranen. Ze liet haar vingers liefkozend over de tekening gaan en drukte die toen tegen haar borst. Ze sloot haar ogen en tranen drupten over haar wangen omlaag. ‘Ophélie.’

De mannen keken zwijgend naar haar. Uiteindelijk zei Anne-Marie haperend: ‘Ik heb me de afgelopen maanden aan die hoop vastgeklemd. Ik heb mezelf gedwongen erin te geloven, sterk te zijn. Maar nu weet ik zeker dat ze veilig is. Nu kan ik ervan dromen haar binnenkort weer in mijn armen te houden. Daarom mag ik nu huilen, huilen zonder te weten of het van vreugde, angst of verdriet is. Nu kan ik eindelijk geloven dat het goed komt met ons.’

David stak een hand in de binnenzak van zijn leren jasje om de gouden ketting tevoorschijn te halen. Zodra hij die had gevonden, gaf hij hem aan Anne-Marie. ‘Ophélie heeft me die meegegeven. Ze gaf hem aan mij zoals jij hem aan haar had gegeven. Met de

gedachte dat ik dan altijd veilig zou zijn. Houd hem maar. Ze zegt dat zij daarom nog steeds veilig was, en nu zul jij ook veilig bij haar terugkomen.’

Anne-Marie hield de ketting met daaraan het hugenotenkruisje vast alsof het een onbetaalbaar kleinood was. ‘Het kruisje van mijn vader. Ik was vergeten dat het zo mooi was. Dank je wel.’ Met een vinger volgde ze de omtrek ervan en liet de ketting toen om haar hals glijden. ‘Heeft Ophélie helemaal niet beseft wat de werkelijke betekenis ervan is?’

David glimlachte. ‘Dat zou ik niet willen zeggen. Ze is ontzettend veel over het kruis en waar het voor staat te weten gekomen sinds ze in het weeshuis is. Maar ze heeft nooit begrepen waarom het voor ons zo belangrijk was.’ Hij sloot zijn ogen om zich zijn dochtertje voor de geest te halen. ‘Het is een gesloten kind. Weet je dat ze je brief verborgen hield en leerde lezen om erachter te komen wat je haar te vertellen had?’

Anne-Marie glimlachte ook even. ‘En hoe heb je hem dan gevonden?’

‘Ik heb hem niet gevonden. Moeder Griolet, de moeder-overste van het weeshuis, heeft hem ontdekt. Ik had geen flauw idee. Ophélie verscheen opeens in mijn leven, maar ik heb toen geen moment gedacht dat ze iemand was die buitengewoon belangrijk voor me was.’

Hij legde uit hoe hij haar in Parijs had gevonden, als een doodsbang, gewond kind. Hij vertelde hoe hij Anne-Maries vriend, meneer Gady, had aangetroffen en dat hij toen had besloten Ophélie mee te nemen naar het weeshuis.

‘Ik had geen flauw idee wat ik met zo’n klein meisje aan moest. Maar ik wist dat ik dat aan Gabby kon overlaten.’

‘Gabby?’ vroeg Anne-Marie.

David kreeg onwillekeurig een kleur. ‘Gabiella Madison – een jongedame die deelneemt aan het uitwisselingsprogramma en af en toe meehelpt in het weeshuis.’

‘De vrouw met het rode haar,’ hielp Moustafa.

‘Precies,’ zei David. Hij wilde het nu niet over Gabriella hebben. Daar kon hij een andere keer met Anne-Marie over praten, en er deed zich vast ook nog wel een gelegenheid voor om erachter te

komen wat hij moest opmaken uit het feit dat Moustafa nu zo boos keek. Maar daarvoor was het nu niet het goede moment.

Het was donker in de straten van Algiers toen Moustafa de keuken-deur van het appartement van Marcus Cirou uit glipte. ‘Ik ben zo weer terug,’ mompelde hij, en hij keek David even wantrouwend aan.

‘Goed,’ knikte David. ‘Dan bespreken we daarna de plannen om te vertrekken.’

‘Ja, daarna.’

David zag hem de straat in lopen en huiverde zonder zich ervan bewust te zijn. Hij wilde Anne-Marie zo snel mogelijk meenemen naar de haven en weghalen uit deze door oorlog beheerste stad. Ze zouden de Middellandse Zee oversteken en dan ging het leven weer zijn gewone gang. Anne-Marie zou dan weer met Ophélie herenigd zijn. Het zou beter gaan met haar gezondheid. En hij was dan weer terug bij Gabriella...

Het geluid van een stoel die over de grond werd getrokken, deed David opschrikken. Hij keerde zich van het raam af. Anne-Marie stond met een dikke badjas om haar magere lijf bij de keukentafel.

‘Het was niet mijn bedoeling je te laten schrikken. Wil je nog thee?’

Hij trok een stoel onder de tafel vandaan en ze gingen allebei zitten. ‘Nee, laat maar.’ De stilte was drukkend. Hij bekeek haar aandachtig. Talloze vragen schoten door zijn hoofd. Hij wist niet waar te beginnen.

Anne-Marie speelde met de uiteinden van de ceintuur van haar badjas; ze liet ze in het rond draaien en wikkelde ze om haar handen. Ze had haar hoofd gebogen, en heel even herinnerde hij zich haar als een stralende, opstandige tiener. Hij had erg met haar te doen.

‘Voel je je sterk genoeg om eerdaags met de boot te vertrekken?’ vroeg hij om de stilte te verbreken.

Ze keek niet op, maar bleef met haar vingers aan de uiteinden draaien. ‘Je moet het me niet kwalijk nemen dat ik je brieven nooit heb beantwoord,’ stak ze van wal. ‘Hoe had ik dat moeten doen? Hoe kon ik terugschrijven en toch stilhouden wat er intussen met mij gebeurde?’

David pakte haar hand. ‘Wat zeiden je ouders toen ze tot de ontdekking kwamen dat je zwanger was?’ vroeg hij zacht en aarzelend.

Nu keek Anne-Marie voor het eerst op. ‘Ze reageerden precies zoals het hoorde. Ze werden boos. Papa ging een poosje hevig tekeer. Toen verontschuldigde ze zich. Ze luisterden. We praatten. We huilden vaak. Ze verlangden van me dat ik jou op de hoogte stelde, maar dat kon ik niet doen. Ik kon jou er niet mee belasten.’ Ze fronste en haar ogen drukten grote droefheid uit. ‘Ik wist dat je dan zou terugkomen. Dat zou je alleen al doen om je vader te kwetsen. Ik was bang dat je om alle verkeerde redenen zou terugkomen.’

David verstijfde en klemde zijn kaken op elkaar. Ze had gelijk. Ja, misschien had ze wel gelijk. Misschien was hij dan uit dwarsigheid en niet uit liefde teruggekeerd naar Algerije. Hij had met zijn verstand van haar gehouden. Hij had met zijn lichaam van haar gehouden. Maar met zijn gevoel? Dat kon hij niet zeggen.

‘Ik gaf heel veel om je, Anne-Marie.’

‘Weet ik.’

Er vormden zich zweetdruppeltjes op zijn voorhoofd. Gekweld door schuldgevoelens kromp hij onwillekeurig ineen.

‘Ze hebben me met Ophélie bijgestaan. Mama had het niet beter kunnen opnemen. Ik brak hun hart, weet je, en ze vergaven het me.’ Ze lachte. ‘Ik dacht dat ze zwakkelingen waren. Het maakte me woedend dat ze de moed erin hielden. Maar ergens vanbinnen bewonderde ik hen erom.’

En o, wat hielden ze van Ophélie. Kapitein Duchemin, de stoere, strenge militair! Ik wou dat je had kunnen zien hoe hij tegen zijn kleindochter praatte.’ Ze glimlachte nu ze eraan terugdacht. ‘Hij bracht haar iedere avond naar bed als hij thuis was, en zong de mooiste liedjes voor haar. We vormden een poosje een gelukkig ongevoon gezin. Totdat Ali Boudani alles aan stukken reet.’ Ze sloeg op de tafel en keek hem aan; haar gezicht kreeg een hardvochtige, vastberaden uitdrukking. ‘De rest weet je.’

‘Misschien niet alles,’ fluisterde hij. ‘Vertel me hoe het zit met Moustafa.’

Anne-Marie keek boos, maar opeens glimlachte ze. ‘Lieve Moustafa. Mijn jeugdvriend die me hielp naar Frankrijk te ontsnappen en

me toen aan Ali verried.’ Ze was nauwelijks te verstaan. ‘De man die van me houdt.’

‘En houd jij ook van hem?’

Ze sloot haar ogen en trok haar hand uit de zijne. Het speet hem dat hij er nu al naar had gevraagd. Zacht antwoordde ze: ‘Ik houd van hem, David. Ik houd van hem, en telkens wanneer hij dit smerige appartement verlaat, ben ik doodsbang dat ik hem kwijtraak. Ik ben zo bang dat hij met doorgesneden keel in een of ander achterafsteegje wordt gevonden, net als de andere *harki*’s. Net als zijn vader. Deze Arabieren zijn Frankrijk trouw gebleven, hebben zij aan zij gevochten met de Franse soldaten. Maar het zijn geen Fransen – en hun eigen volksgenoten zien hen als verraders,’ voegde ze er triest aan toe. ‘Waar kunnen *harki*-families nu nog op hopen?’

Ze stond op en hield zich vast aan de rugleuning van de stoel. ‘Ik houd van hem en wou dat dit niet zo was. Wat voor toekomst hebben we samen? Een verstoten Arabier en een *pied-noir*. En hij blijft hier. Hij blijft bij zijn eigen mensen. Hij gaat niet mee naar Frankrijk; dat weet ik. Ik ben zo bang dat hij over een paar dagen voor goed uit mijn leven verdwijnt. En het doet zo veel pijn. Het doet pijn zoals... zoals...’

Ze maakte de zin niet af, maar David wist wat erop zou moeten volgen. *Het doet pijn zoals het pijn deed toen jij zeven jaar geleden uit mijn leven verdween.*